

CZU: 372.41/.46

STIMULAREA POTENȚIALULUI CREATIV AL ELEVILOR DE VÂRSTĂ ȘCOLARĂ MICĂ PRIN ACTIVITĂȚILE DE SCRIERE LA LECȚIILE DE LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Natalia DEDIU, învățătoare, grad didactic superior,
Școala Primară- Grădiniță "Abeceluș", Chișinău, RM,
Formator național, Master în pedagogie

Summary. The history of the great inventions and the discoveries of works of art and of the technical-scientific revolution is the history of intelligence and creativity, the most precious gift of man. Social and global issues currently require creativity. Most social structures, including political systems, have evolved gradually over the centuries, but many of them no longer correspond to the modern world. People will need to be more flexible and ingenious if they are to adapt to "the speedy multidimensional transformation of life in its various social, political, economic, demographic and cultural aspects" (Iraj Ayman, 1993). In the context of opening education to the worldwide experience, creativity acquires an increased weight. Creativity is an aspect that requires the return of all those who want to participate in the real and systematic restructuring of the educational process and in cultivating the taste and pleasure of creation. "The major educational goal is the free, harmonious development of the human being and the formation of a creative personality who can easily adapt to the conditions and changes of life.

Keywords: skills, creativity, activities, communication, learning.

Istoria marilor invenții și descoperiri a operelor de artă și a revoluției tehnico-științifice este istoria inteligenței și a creativității, darul cel mai de preț al omului, care i-a permis să făurească primele unelte, să stăpânească natura prin știință și tehnică, să creeze un peisaj nou. În cuceririle științei, ale tehnicii și culturii artistice sunt materializate capacitățile creatoare ale omului, inteligența și sensibilitatea lui față de frumos.

Bogăția unui popor constă în *muncă și creativitate!* În condițiile celei de-a doua revoluții științifice și tehnice, a tendințelor de informatizare a societății și a progreselor avansate din toate sectoarele de activitate, creșterea producției și a culturii sunt condiționate, în mare măsură, de potențialul creativ al omului. Se impune, deci, încurajarea eforturilor pentru deschiderea unor noi căi în știință, tehnică și tehnologie, stimularea inventivității și educarea pasiunii pentru știință, ca forță nemijlocită a producției moderne.

Școala contemporană, centrată pe elevi, are un rol bine precizat în dezvoltarea uriașului potențial intelectual, reprezentat de inteligență și creativitate, care, pus în valoare, va asigura neîntrerupt progresul social-uman. În relația elev-proces de învățare, cunoașterea nivelului de dezvoltare intelectuală al fiecărui elev în parte este deosebit de importantă, care să permită individualizarea și diferențierea învățării, astfel, încât fiecare elev să-și dezvolte la maximum capacitățile și aptitudinile creatoare prin procesul actului educațional.

C. Stanislavski, caracterizând creația, recunoștea că ea este, în primul rând, *concentrarea completă a întregii naturi spirituale și fizice, cuprinzând toate cele cinci simțuri ale omului, toată făptura omenească*. Caracterizând starea psihică, intelectuală, fizică și spirituală a muncii creative a omului, vom constata o înaltă productivitate a acestei munci, ca rezultat al încadrării puterilor lui. În rezultatul unei asemenea munci: *artistul* găsește formulele ideal expresive; *cercetătorul, savantul* pătrunde în esența fenomenelor vieții, legilor naturii și societății; *artistul plastic* atinge perfecțiunea operelor lui; *pedagogul* pătrunde nu numai în legitățile actului educațional, dar și în legitățile dezvoltării naturii omului, creării condițiilor de descătușare a posibilităților lui ascunse etc.

Toate acestea demonstrează că *creativitatea*, se poate manifesta în toate domeniile. Creativitatea în pedagogie, ca și în alte domenii, constituie un complex de capacități, aptitudini și însușiri psihice fundamentale ale personalității care, în condiții favorabile, permit pedagogului să-și demonstreze posibilitățile, generalizând teorii, idei, tehnologii valoroase pentru educație și instruire.

Transformarea în acest act de creație a însușirilor și capacităților pedagogice depinde de calitatea, adică de nivelul calitativ al însușirii și particularităților personalității ce se manifestă în inteligență, aptitudini speciale, în motivație.

Educația trebuie să anticipe nivelul existent de dezvoltare a societății. Educația întotdeauna se alimentează și se alimentează din experiența acumulată de societatea umană. Experiența socială este izvorul culturii materiale și spirituale. (Jinga L, Istrate E., Țopa L., Lerner I.Î., Matiușchin A.M., Tihomirov C.C., Ștaerman E.M.)

Includerea personalității în multiplicitatea de activități și raporturi sociale necesită să fie efectuată nu numai după un prototip, în mod standard, ci și în mod nestandard - creativ. Studiile sistematice asupra creativității au ca dată de început, acceptată de specialiști, anul 1950 (Welsh G.S., 1973, 231; Puccio G.J., 1989, 13). când J.P.Guilford, în calitate de președinte al Asociației Americane de Psihologie, elaborează declarația inaugurală intitulată „Creativity”, în care atrăgea atenția asupra neglijării acestui subiect de către psihologi și a sărăciei studiilor într-o arie fundamentală a comportamentului uman cu atât de largi implicații economice și sociale (J.P.Guilford; 1950).

În deceniile 6,7 și 8 ale secolului XX se înregistrează „o explozie” de studii și cercetări, articole și cărți despre creativitate, în 1963, S.A.Golan semnează marea diversitate a motivelor, intereselor, atitudinilor și abordărilor caracteristice cercetărilor în domeniul creativității. Pentru o rapidă orientare în domeniu, el propune clasificarea lor în patru categorii de bază: *studii cu privire la produs, proces, măsurare și personalitate creatoare*.

Pe aceeași dimensiune teoretică, în 1970, Mărie Dellas și Eugen L.Baier sugerează clasificarea literaturii despre creativitate tot în patru orientări largi care au ca subiect: *produsul, personalitatea creatoare, procesul, factorii de mediu care inițiază și dezvoltă creativitatea*.

Aceste clasificări sunt aprofundate de G.Welsh, care, alături de factorii facilitatori ai creativității, conturează și importanța locului (mediului) în stimularea și manifestarea creativității. De altfel, rolul mediului în manifestarea creativității, numit de cercetători americani „Press”, nu se reduce la factorii externi, ci se referă și la cei interni, care facilitează sau inhibă creativitatea. Acest aspect antrenează valențele biopsihosocio-culturale ale mediului în care individul își angajează și creează propriul parcurs existențial.

Creativitatea este considerată a fi un concept deosebit de dificil de explicat, chiar dacă nu este mai dificil decât alte concepte pe care le acceptăm mai ușor, cum ar fi iubirea, învățarea sau educația. (Holioway, 1978). Holioway califică asemenea concepte ca *indistincte*, deoarece nu toate trăsăturile distinctive ale acestora sunt evidențiate în fiecare clipă, în cazul creativității, e posibilă focalizarea, asupra lucrării sau ideii create, fie asupra procesului creativ sau a mediului în care are loc creația, sau asupra mai multor aspecte, care este foarte vădit în exemplele ce urmează.

Procesul: Activitatea creativă pare să fie pur și simplu o activitate de rezolvare a problemelor de tip special, caracterizate prin nouitatea lor. /*Newell, Show and Simon*/

Lucrarea: Creativitatea este accidentul unei compoziții și noi, și valoroase. /*Henry A. Murray*/

Persoana: - Creativitatea este dispoziția de a face și de a recunoaște inovațiile valoroase. /*H.D.Lass\velU*

Creativitatea e aptitudinea de a vedea (sau de a conștientiza) și de a reacționa. /*Erich Fromm*/

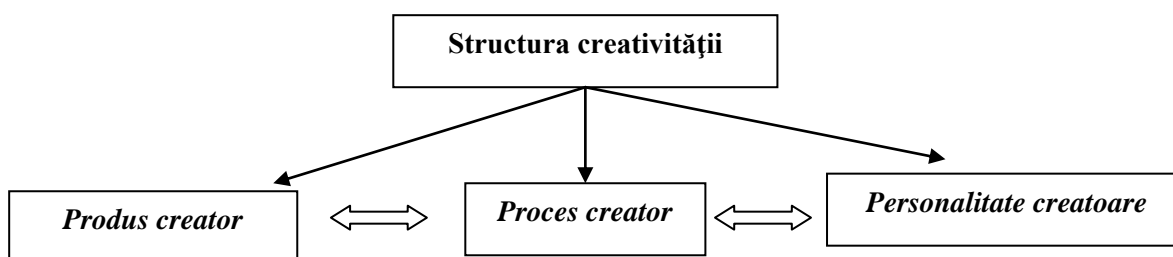
Mediul: Relațiile dintre cultură și creativitate sunt de o asemenea natură, încât un produs creativ nu este considerat drept o invenție reală atâta timp cât nu este acceptat de către societate. Produsul creativ trebuie să opereze în cadrul culturii; el trebuie să funcționeze; dacă nu funcționează, e un eșec în invenție. /*Morton I.Teicher*/ (Sursa: *Fabun*, 1968, pp.3, 4, 26)

Oricare dintre aceste patru Categorii: *persoana, lucrarea, procesul sau mediul* nu pot fi privite independente decât artificial.

Pluralitatea perspectivelor în cercetarea creativității a condus la elaborarea unei diversități de definiții ce conturează creativitatea ca: „*un proces din care rezultă un lucru nou, acceptat ca util, bun de ceva sau satisfăcător, de către un grup semnificativ de oameni într-o perioadă oarecare de timp*”. (Stein M., 1984) sau ca „*o funcție inventivă a imaginației creatoare*” (Pieron H.,1968).

Anca Munteanu (1994) concepe *creativitatea* ca pe un proces prin care se socializează într-o sinergie de factori (biologici, psihologici, sociali) întreaga personalitate a individului și care are drept rezultat o idee sau un produs nou, original, validat social.

În afară de faptul că creativitatea este o capacitate de prim ordin și o aptitudine (dispoziție) a personalității, a intelectului, este în același timp, cum am evidențiat și mai sus, un produs și un proces. Iar structura creativității exprimă interdependența existentă între produsul creator - procesul creator, personalitate creatoare:

Unii specialiști explică progresul creației prin nivelul gândirii logice, alții relevă influența unor factori de personalitate (motivații, aptitudini), iar a treia categorie diminuează sau chiar neagă importanța înțelegerii, atribuind rolul hotărâtor imaginației. (Wertheimer).

Factorii determinanți ai creativității. Mileniul III impune o creativitate intensă din partea societății, implicând o serie de restructurări teoretice și metodologice în cadrul familiei și al școlii. Educarea creativității constituie una dintre direcțiile acestui proces. Ea presupune nu doar elaborarea metodelor (individuale și de grup), ci analiza factorilor instituționali care pot fi atât stimulenți, cât și blocaje ale creativității.

Majoritatea studiilor psihologice indică că creativitatea reprezintă interacțiunea tuturor funcțiilor psihice ale personalității (intelectuale, afective, volitive, atitudinale etc.), conștiente și inconștiente, native și dobândite, de ordin biologic, psihofiziologic și social implicate în generarea noului și originalului, adică materializarea în idei, soluții și metode ce îmbogățesc patrimoniul istoriei, artei, tehnicii, științei.

Factorii creativității sunt asemenea celor ai învățării eficiente. De studierea acestor factori s-au ocupat G.W.Allport - SUA, Caterina Cox ș.a. Pe lângă coeficientul de inteligență, un rol important în creativitate îl dețin următorii factori: *ereditatea, capacitățile intelectuale, aptitudinile, caracterul, mediul socio-cultural, efortul susținut de pregătire și investigații etc* De problema evaluării creativității s-au ocupat mai mulți cercetători: Frayer (1989), Besemer și Treffinger (1981), Jackson și Messick (1965), Guilford (1997), Parnes (1992), Ana Stoica, Vitalie Belous, Adams (1974), Arthur Van Gundy (1987), Bruner, Gordon, Kneller, Amabile.

Evaluarea creativității este abordată de către acești cercetători în mod diferit. Profesorii bărbați și profesoarele diferă semnificativ după felul cum abordează evaluarea creativității. Profesoarele acordă mai multă importanță factorilor personaliști. De exemplu: ele caută să vadă dacă lucrările, schițele, ideile, întrebările elevilor reflectă profunzimea sentimentelor sau a gândurilor. Profesorii-bărbați, însă, acordă mai multă importanță eleganței.

Activitățile de limbă română în clasele primare permit o gamă largă de opțiuni pentru organizarea și desfășurarea unor multiple forme de lucru și activități creatoare, metode, procedee menite atât să dezvolte aptitudinile, cât și să stimuleze creativitatea, în acest sens nu este vorba de metode speciale, utilizate în acest scop, ci mai degrabă de folosirea celor cunoscute, dar o manieră care să antreneze elevii în activitatea de învățare, în însuși procesul descoperirii noilor cunoștințe, precum și al aplicării lor creatoare în practică. De altfel, stabilirea domeniilor de aplicare în practică a cunoștințelor dobândite prin efort propriu constituie un mijloc eficient de stimulare a creativității.

Pentru antrenarea spiritului creativ, a gândirii divergente, flexibilității și originalității gândirii este necesar de a se utiliza în procesul de predare - învățare-evaluare diferite exerciții lexicale, stilistice, sintactice cu caracter creator, cât și diferite forme de organizare a acestora.

Mai jos propun câteva modele care, utilizate la activități ar putea servi drept cadru propice dezvoltării creativității.

Creație fără cuvânt nu există! Să pornim, deci, de la cuvinte. Având în fața ochilor un cuvânt, încercăm să înțelegem profunzimea lui. Drept exemplu:

Sarcina 1. Schimbarea topicii cuvântului în propoziție în dependență de scopul comunicării este o sarcină captivantă pentru elevi.

- Naiul cântă duios . / Duios cântă naiul.

- Cocostârcii vin *de departe*. / *De departe* vin cocostârcii!

„**Biografia**” cuvântului **pădure** 1. Explicația DEX: *Pădure* - 1) o întindere mare de teren acoperită de copaci; 2) totalitatea, ansamblul arborilor (crescuți spontan) în care predomină una sau mai multe specii.

2. Cuvintele derivate de la cuvântul „pădure”:

pădurar, pădurice, pădureț, împădurit, pădurean, împăduri.

3. Explicații pentru fiecare cuvânt:

pădura - persoana care are în grija sa pădurea; *pădurice* - o întindere mică acoperită cu arbori; *pădureț* - produs de un arbore pădureț, care are un gust acru; *împădurit* - teren plantat cu arbori pentru a forma o pădure; *pădurean* - persoană care trăiește într-o zonă de pădure sau este originar de acolo; *împăduri* - a planta arbori pe un teren pentru a forma o pădure.

4. Sinonime: *pădure* - codru, braniște, sihlă, hugeag.

5. Poezii în care codrul este cântat: Mihai Eminescu, „Ce te legeni...”, „Povestea codrului”, „La mijloc de codru des”

6. Expresii. *Pădure: a căra lemne în pădure* - a face un lucru de prisos; *nu e pădure fără uscături* - în orice mulțime există și elemente negative; *parcă ar fi crescut în pădure* - despre omul lipsit de educație, necioplit, necivilizat.

Pădurețe: a alege ca în mere pădurețe - a nu prea avea de unde alege ceva de care ai nevoie; *a mânca și mere pădurețe* - a accepta să facă orice.

Scrisoare desenată. Anișoara se gândi să trimită prietenei sale o scrisoare. Dar necaz mare - nu poate scrie. Stai! se gândi. Pot bine desena! Și iată ce apărui pe hârtie (Soare, Scoici, Castel din nisip, Papagal).

Sarcină : Care crezi a fost mesajul scrisorii, după desenele înșirate.

Jocul este o formă activă de învățare, care integrează activitatea intelectuală, fizică și spirituală. Iar integrarea acestora stimulează procesul creativ al copilului.

Jocul didactic reprezintă o filieră aparte în compartimentul strategiilor interactive moderne, combinând dinamismul și valența ameliorativă înaltă cu realizarea unor obiective concrete.

În continuare voi nominaliza doar câteva denumiri a unor jocuri de creativitate aplicabile la lecții.

Găsește rima. Obiective: Dezvoltarea creativității elevilor, exersarea în versificare, identificarea verbului, utilizarea acestuia.

Dotare: Fișe pentru fiecare elev,

Desfășurare. Fiecare elev primește câte o fișă pe care este scris un cuvânt căruia trebuie să-i găsească rime potrivite. De exemplu:

an - Dan, căpitan, vulcan, băietan, momentan...

lâniță - mioriță, lintiță, copilită, morăriță, leliță...

ață - față, rață, fortăreață, verdeață, roșeață...

O altă variantă cu un grad de complexitate sporit este alcătuirea a îmbinărilor- rima.

Iată câteva răspunsuri ale elevilor din cl.a III-a ”A”. (Condiție: a) cine primul va găsi rima potrivită; b) prezența verbului)

- cântă frumos - *merge pe jos, strigă faimos, arată mofturos...*
- urcă sus - *mănâncă harbuz, citește-n troleibuz...*

O altă variantă originală la tema „Haz” este întocmirea *dicționarelor hazlii*. De exemplu: salcie, fotbal, dansuri, pix, cașcaval, televizor, pleșuvie, suc, cocoș, melc.

Concluzie. Problema creativității fiind elucidată, clarificată, am ajuns la concluzia că elevilor nu li se cer produse absolut originale, ca să contribuie la progresul vieții sociale, ci procesul educațional trebuie să orienteze activitatea elevilor în direcția descompunerii ideilor, metodelor, soluțiilor prin efort propriu.

Găsirea răspunsurilor corecte, a soluțiilor interesante în rezolvarea problemelor dificile produce satisfacție, iar aceasta intensifică și dorința de a rezolva și descoperi soluții noi, mai interesante, mai neobișnuite.

Consider dezvoltarea creativității importantă, deoarece, în ultima instanță, elevul va trebui să gândească în mod independent, să se descurce cât mai original și creativ în soluționarea unor probleme cotidiene, sociale.

După mine, cine nu acceptă creativitatea, condițiile dezvoltării creativității, nu acceptă nici viitorul, nici condițiile acestuia!

BIBLIOGRAFIE

1. BARNĂ, A. Autoeducația. Problemele teoretice și metodologice. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995, p. 173, CP: 190774.
2. BELOUS, V. Implicații psiho-pedagogice ale performanței creatoare. În: Traian, D. Stânculescu (coordonator), *Tratat de creatologie*. Iași: Editura performantice, 1988.
4. CĂLPĂLNEANU, L. *Inteligență și creativitate*. București: Ed. militară, 1978.
5. CARCEA, M. *Strategia creșterii potențialului creativ în formarea personalului tehnic de concepție*. Cluj-Napoca, 1997.
6. DRUMEA, P.; Volontir, N. Valorificări pedagogice, Supliment al revistei „Didactica Pro”, 2002, Chișinău. nr.4, 2002.
7. FRYER, M. *Predarea și învățarea creativă*. Editura Uniunii Scriitorilor, 1995.
3. MUNTEANU, A. *Instrucțiuni în creatologie*. Timișoara: Editura Augusta, 1948.
4. NICOLA, L. *Pedagogie*. București: Editura didactică și pedagogică R.A., 1994.
5. PLANCHARD, E. *Cercetarea în pedagogie*. București, 1992.
6. PLANCHARD, E. *Pedagogie școlară contemporană*. București, 1992.